

We Lwowie, dnia 16. października 1908.

Alg 357

Sprawozdanie

Komisji budżetowej o sprawozdaniu Wydziału krajowego w przedmiocie odnowienia królewskiego zamku na Wawelu.

Wysoki Sejmie!

Sprawozdanie Wydziału krajowego w przedmiocie restauracji zamku na Wawelu składa się z dwóch oddzielnych części. W pierwszej części zdaje sprawę Wydział krajowy z prac wykonanych w czasie od 1. października 1906 do 1. kwietnia 1908 r. i to tak technicznych jak biurowych, oraz z programu projektowanych po koniec r. 1908 robót, w drugiej zaś zestawia szczegółowy rachunek kosztów ewakuacji zamku i przedsięwziętych restauracji. Komisya budżetowa nie uważa za rzecz stosowną powtarzać tu cyfr podanych przez Wydział krajowy kosztów. Koszta ewakuacji są wynikiem zawartych umów, które były warunkiem objęcia zamku w posiadanie kraju, koszta zaś restauracyjne na razie jeszcze nie dochodzą sum bardzo znacznych, gdyż roboty przedsięwzięte obecnie są bądź to przygotowaniem dalszych głębiej sięgających rekonstrukcyi, bądź też stanowią na razie próbę, czy i o ile owe dalej sięgające rekonstrukcyje całego zamku dadzą się przeprowadzić i w należyty sposób pogodzić z zasadami utrzymania i konserwacji tego, co z dawnej budowy się utrzymało i ma artystyczną i pamiątkową wartość.

Dla członków Wysokiego Sejmu nie obznajomionych dokładnie z obecnem stanem całej tej tak żywo kraj obchodzącej kwestyi i nie znających szczegółowych decyzji Wydziału krajowego powziętych na podstawie uchwał Komitetu doradczego co do planu robót na czas najbliższy i porządku, w jakim one mają być przedsiębrane, samo zestawienie wykonanych technicznych i biurowych prac oraz zestawienie cyfr wydatków, a więc treść przedłożenia Wydziału krajowego, nie daje jeszcze dość jasnego poglądu na sprawę. Kilka tedy bliższych wyjaśnień jest niezawodnie na czasie.

W przedsięwzięciu pod względem historycznym i artystycznym tak doniosłem i trudnym, jakim jest restauracja tej olbrzymiej, drogocennej jako pomnik historyczny, a zarazem estetycznie wspinałej budowli, niemożliwą wręcz było rzeczą powziąć już

z góry decyzyę co do wszystkich robót restauracyjnych, oznaczyć od razu naprzód cały plan i granice przedsięwzięć się mających restauracyi. Zadanie, samo przez się już trudne zwłaszcza wobec różnych opinii nawet w teorii, jak należy pojmować zadanie konserwacyi i restauracyi dawnych zabytków, utrudnionem tu jest jeszcze kwestyą, iż na Wawelu ma być umieszczona zarazem rezydencya cesarska. Nic więc dziwnego, że Wydział krajowy idąc co do najważniejszych kwestyi za wskazówkami Komitetu doradczego, postępuje powoli, krok za krokiem tylko i dotąd o niektórych i to właśnie bardzo zasadniczych kwestyach dotyczących się całej restauracyi nie powziął stanowczych postanowień.

Przedewszystkiem tedy nie ma jeszcze stanowczej decyzyi, w jaki sposób rozdział ubikacyi Wawelu ma być przeprowadzony pomiędzy ubikacye, mające być przeznaczone na rezydencyę monarszą, a te, które mają pozostać bądź to nietknięte bądź też miałyby jako muzeum być ozdobione dziełami dawnej sztuki i przemysłu artystycznego. Jednym bowiem z najważniejszych na decyzyę w tym względzie wpływających momentów będzie niezbadana dotąd jeszcze wszechstronnie kwestyą, czy adaptacye dawnych części zamku przy urządzeniu ich na rezydencyę nie musiałyby być tak znaczne, iż starożytny charakter budowli musiałby być w przeważnej mierze zatartym. To bowiem już dziś musimy uważać za rzecz niezawodną, iż rekonstrukcyja starego zamku byłaby chybioną i zostawałaby w sprzeczności z uznaniami obecnie niemal już powszechnie zasadami konserwacyi dawnych pomników, gdyby przez to wygląd zamku wręcz się zmienił i robił wrażenie budowli przeważnie nowej, w której zatartaby została patyna wiekowego istnienia i historycznych przeobrażeń.

Podobnie jak co do kwestyi, jakie ubikacye mają być przeznaczone na rezydencyę, także i co do dwóch innych najważniejszych kwestyi dotyczących się restauracyi zamku, stanowcza decyzya Wydziału krajowego jeszcze nie zapadła. Kwestye te są: przywrócenie wszystkich krużganków dziedzińca zamkowego do pierwotnego stanu przez usunięcie obmurowań lub, o ile dawny materiał byłby w przeważnej części nie do użycia, odtworzenie ich w dawnej formie i pokrycie budynku całego nowym dachem, o odmiennej od dzisiejszego konstrukcyi. Jest rzeczą zupełnie zrozumiałą, że co do tych dwóch wielce doniosłych kwestyi Wydział krajowy musi postępować na podstawie gruntownych studyów i głębokiej rozwagi. Niewątpliwą wprawdzie jest rzeczą, że przywrócenie krużganków do pierwotnego stanu przez usunięcie szpecących ogólne wrażenie obmurowań kolumn na wszystkich piętrach byłoby rzeczą niezmiernie pożądaną. Nie jest wszakże rzeczą dotąd dostatecznie zbadaną, o ile dawny materiał ciosowych kolumn mógłby być nadal użyty po usunięciu obmurowań, zarazem zaś jest kwestyą dotąd otwartą, czy zastąpienie kolumn dawnych w zupełności lub przeważnie nowym zupełnie materiałem nie wychodziłoby już poza ramy właściwej konserwacyi i rekonstrukcyi.

W ścisłym związku ze sprawą krużganków pozostaje też kwestyą nowego dachu. Jeżeli bowiem krużganki mają uzyskać w zupełności dawną formę, to dach musi otrzymać odmienną od dzisiejszej konstrukcyę, a więc o utrzymaniu obecnego dachu nie może być już wtedy mowy. Kierownik budowy proponuje w wykonanym z polecenia Wydziału krajowego modelu rekonstruowanego zamku nietylko zupełne przywrócenie krużganków, co jest oczywiście pożądanem, o ile wykonalnem się okaże, także odmienną formę nowego dachu a nawet zupełnie odmienny kształt hełmów pokrywających wieże zamku. Ta ostatnia zmiana spotyka się wszakże u niektórych członków Komitetu doradczego z opozycyą, jako wychodząca już poza zadania rekonstrukcyi, bo dążąca do upiększenia zamku dodatkami, wprawdzie może opartymi na dawnych źródłach, ale zupełnie nowymi.

Na razie zdecydował się Wydział krajowy za poradą komitetu polecić przeprowadzenie rekonstrukcyi krużganków według dawnej formy tylko w jednej najkrótszej (południowej) części czworoboku dziedzińca zaukowego. Ta też część ma otrzymać pokrycie już teraz nowym dachem o polichromowanej dachówce. Dojiero na podstawie tej częściowej rekonstrukcyi i wrażenia, które ona sprawi, będzie mogła być powzięta dalsza decyzja.

Komisya budżetowa uznaje, że zadanie Wydziału krajowego jest w całej sprawie restauracyi zamku wawelskiego o tyle trudniejszym, ileże zdania ludzi mających niezaprzeczenie w rzeczach estetycznych sąd wytrawny, przecież co do wielu wchodzących tu w grę kwestyi, są podzielone. O tyle bardziej zalecić możemy Wydziałowi krajowemu zasiąganie częste, częstsze jeszcze, o ile to możliwem, niż to było dotąd, rady Komitetu doradczego, w którym to ciele dyskusye prowadzone z rozinaitych punktów widzenia mogą jeszcze najłatwiej doprowadzić do znalezienia odpowiedniej »pośredniej« drogi. Na samem zdaniu natomiast chociażby najbardziej fachowych architektów już z tego powodu wyłącznie polegać tu trudno, ponieważ ogólne doświadczenie uczy a specjalnie doświadczenia, które mieliśmy w naszym kraju przy innych restauracyach dawnych pomników, że architekci w zapale tworzenia własnego i indywidualnego nie zawsze dostatecznie się liczą z koniecznością utrzymania niezatartego charakteru starożytności rekonstruowanych budowli.

Na podstawie obszernej dyskusyi odbytej w łonie komisyi nasuwają się jeszcze co do sprawozdania Wydziału krajowego następujące uwagi: Sprawozdanie to zawierające obok zestawienia cyfr wydatków tylko nieopatrzone wyjaśniającym komentarzem zarejestrowanie dokonanych prac i projektów dalszych robót na najbliższą przyszłość, nie daje Wysokiemu Sejmowi dostatecznego poglądu na tę całą tak doniosłą i żywo tak Sejm jak i cały kraj interesującą sprawę. Byłoby tedy pożądanem, by w przyszłości sprawozdania Wydziału krajowego w tym przedmiocie były bardziej przejrzyste i wyczerpujące tak, by dać mogły pogląd dokładniejszy na tok spraw w grę tu wchodzących.

Byłoby też do życzenia, aby je zaopatrzone rycinami, dającymi wyobrażenie o postępie przynajmniej najdonioślejszych robót restauracyjnych.

Komisya wreszcie wyraża życzenie, ażeby Wydział krajowy zasiągnąwszy rady Komitetu doradczego w tym względzie, przedłożył w czasie właściwym Wysokiemu Sejmowi wnioski co do przeznaczenia innych budynków na Wawelu się znajdujących i w ogóle co do całego wzgórza, o ile ono przeszło na własność kraju.

Po tych uwagach Komisya budżetowa wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sprawozdanie niniejsze wraz ze sprawozdaniem Wydziału krajowego, tyczącem się restauracyi królewskiego zamku na Wawelu, przyjmuje Sejm do wiadomości.

Przewodniczący:
K. Badeni.

Sprawozdawca:
Piniński.

